

A FORMÁTLANSÁG FORMÁI

A neoavantgárd nevezetességei közé tartozik többek közt az is, hogy távol áll tőle a klasszikus technikák áhítatos műfajtisztaságra törekvő tisztelete. A hagyományos eljárásokhoz folyamodva gyakran módosítja, vagy a szélsőségekig kielezi használatukat, vagy gyökeresen másként alkalmazza őket. A rézkarc különösen alkalmasnak mutatkozott a manipulációkra, kísérletekre. Maurer Dóra és Gáyor Tibor hajtogatott rézlemez-nyomatai jutnak példaképp eszembe, vagy Július Gyula főiskolai emlékei, akit már akkor jobban érdekelt a savban felejtett rézlemez elszíneződése, mint a tönkrement karc.

Nem kevésbé ellenkezik az ortodox szemlélettel a technikák nyers elegyítése is. Szíj Kamilla eredményeit mindenekelőtt a rézkarc eredeti és szabad felfogása révén éri el. Legismertebbek azok a lapjai, melyekben a hidegtű-karc a nyomtatási papírjába alkalmazott valóságos tű-karccal, máskor meg ceruzavonalakkal vegyül. A Goethe Intézetben megnyílt kiállításán meglehetősen szokatlan módon sárga színnel nyomott lapokat állít ki. A lapok egyenként csak egy nagyobb egység részei. Úgy vannak szorosan egymás mellé, a falra erősítve, hogy egy 6×3 -as összeállítású monumentális mű alakul ki belőlük. A sárga közegben többé-kevésbé elmosódó szálak, szaggatott vonalak, formakezdemények úsznak, amelyek ritka esetben rajzolnak ki konkrét formát. Ennek ellenére van a műnek centruma és nem véletlen, hogy melyik lap hol foglal helyet. De miután a mű egész darabjai mobilak, lehetséges, és a művész is számol azzal az eshetőséggel, hogy a szegmensek cserélhetők legyenek.

A tárlat jelentős darabja egy ugyancsak tekintélyes méretű ceruzarajz, amely a rész és egész, a forma és a formátlanság dialektikus viszonyát szellemes, eredeti módon interpretálja. Itt a ceruzanyomoknak, a vonalak irányának, a kvázi-formáknak különös, ellentmondásos szerepük van. Miközben kizárólag önmagukat jelentik, „viselkedésükkel” egy szétfolyó egésznek a rendszerébe illeszkednek, egy magasabb egység részeként lépnek fel. Hogy mennyire nem ad hoc alkotói alapállás következménye ez, bizonyítják az ismétlődő, gyerekrajzok módján leegyszerűsített képi elemek („kéz”, „bányász”, „kémény”, „lépcső”, stb.), amelyek nem kívánnak a valóságos megfelelőjükre utalni, inkább arra szolgálnak, hogy a művész minden esetben a kontextus által megkívánt motívumot választhassa. Ezekből szövi, rétegzi Szíj Kamilla azt a vonalstruktúrát, amely szétfolyó széleivel, ám nagyon is konkrét és szilárd belső rajzával a világról alkotott képünknek, aprólékos részismereteinknek és az Egészre vonatkozó tudatlanságunknak mintegy képzőművészeti allegóriája.

A művésznő egy harmadik médium lehetőségei között is látni akarta vonalstruktúrája megvalósulását. E kísérlet eredménye az $5 \times 8 = 40$ cserépnégyzetből alkotott síkkompozíció. Itt térbeli, három dimenziós formát ölt az elképzelése, a cserélapok síkjából kiemelkedik, kimagasodik a vonalrajz. A mű elve hasonló, mint egynémely grafikai kompozíciójáé: a lapok cserélhetők, elforgathatók és ily módon kisszámú képelem segítségével nagy variabilitású mű alkotható.

Általános formátlanság közepette élünk. Nemcsak bevett egyetemes, nemzeti vagy közéleti formáink nincsenek, de az érintkezés, a kommunikáció szokásformáinak szétporladása mellett általában véve a művészi forma alaktalanná válásának, széttöredezésének a tanúi is vagyunk. Csodaszámba megy, ha valaki, mint legutóbb Szörtsey Gábor, egy adott pillanat adekvát formájára lel. De ugyanígy megemelhetjük imaginárius kalapunkat azok előtt is, akik a formátlanság kifejezését szilárd formák segítségével kísérlik meg.

Szj Kamilla ritka következetességgel halad előre pályáján. Invenciózus rajzkészségével, spontánul fakadó képzőművészi ötletességével elégedetlenül úgy gondolja, hogy ki kell lépnie a „handzeichnung” intim világából ahhoz, hogy „objektív”, azaz általános mértékkel mérhető, egyetemeset megcélzó műveket hozhasson létre. Ez az indítéka egyebek között a grafika monumentálissá növelésének is. Kitartást és erőt kívánunk a művésznő további munkájához.

Élet és Irodalom, 1996. február 23.